

โครงการปลูกป่าชัยพัฒนา – แม่ฟ้าหลวง
ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
และ
ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
ตามพระราชดำริ

พระราชดำริ

เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระราชดำริที่จะพระราชทานป่าไม้ให้กับปวงชนชาวไทย เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงครองราชย์ได้ 50 ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงมีพระราชดำริกับ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง และนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยให้มูลนิธิชัยพัฒนาและมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ร่วมกันดำเนินการปลูกป่าเพื่อพระราชทานให้แก่ประชาชน

ชาวไทย โดยให้มีหน่วยงานต่างๆ อาทิ กรมป่าไม้ กรมชลประทาน และกรมพัฒนาที่ดินเข้ามาร่วมดำเนินการส่วนการดำเนินงานโครงการนั้นอย่าให้มีผลกระทบกับปัญหาที่ดินทำกินของชาวบ้าน และในพื้นที่โครงการปลูกป่าให้ ปลูกแฝก เสริมไปด้วย

ความเป็นมาของโครงการ

บริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัดได้เช่าที่ดินโครงการพัฒนาที่ดินหนองพลับ-กลัดหลวง ตามพระราชประสงค์ ระยะเวลาเช่า 20 ปี ซึ่งจะครบกำหนดในเดือนเมษายน 2536 มีพื้นที่ประมาณ 4,794 ไร่ ทางโครงการพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน) ได้พิจารณาว่า หากจะจัดพื้นที่ให้ราษฎรก็มีปัญหาดินเสื่อมโทรม เพราะพื้นที่ดังกล่าวทำการปลูกสับปะรดติดต่อกันมานานถึง 20 ปี จึงเห็นว่าน่าจะนำมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ศึกษาและพัฒนาการฟื้นฟูคุณภาพ ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นการขยายผลการศึกษาจากโครงการพระราชดำริห้วยทราย โครงการ ฯเขาชะงุ้ม และโครงการฯ ห้วยฮ่องไคร้

เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินที่ ศูนย์ ฯ ห้วยทราย อธิบดีกรมพัฒนาที่ดินได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระราชดำรินำพื้นที่ดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหญ้าแฝก ได้ทรงมีพระราชดำริให้กรมป่าไม้ กรมชลประทาน และกรมพัฒนาที่ดิน ร่วมกันดำเนินการและได้เคยมีพระราชดำริเมื่อปี 2535 ในเรื่องการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยไม้ตาย ซึ่งอยู่ในพื้นที่โครงการนี้โดยทั้งนี้ให้พิจารณาพื้นที่ตอนบน ด้วยว่าอาจสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ๆ ได้ ต่อมามูลนิธิชัยพัฒนาและมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ได้พิจารณาเลือกพื้นที่โครงการพัฒนาที่ดินฯ ส่วนดังกล่าวเป็นพื้นที่ปลูกป่าพระราชทาน โดยให้ชื่อโครงการปลูกป่าชัยพัฒนา-แม่ฟ้าหลวง

สภาพความเสื่อมโทรมของดินที่เกิดจากการปลูกสับปะรดติดต่อกันเป็นเวลายาวนานกว่า 20 ปี โดยการขาดมาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำ

หลักการและเหตุผล

จากสภาพปัญหาหน้าดินถูกชะล้างและพัดพาไปจนหมดหรือเกือบหมด เกิดจากการกัดเซาะเป็นร่องน้ำลึกจำนวนมาก ทำให้ดินเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ประกอบกับการใช้สารเคมีติดต่อกัน มายาวนานอาจมีผลตกค้างเป็นอันตรายต่อพืชและสัตว์เลี้ยง ดังนั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรจึงค่อนข้างลำบาก ต้องลงทุนสูง ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน หากจัดเป็นที่ทำกินให้เกษตรกรก็จะเป็นการสร้างปัญหาแก่เกษตรกร และประเทศชาติไม่มีที่สิ้นสุด จึงสมควรฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมในรูปแบบที่เหมาะสม โดยการปลูกหญ้าแฝกอนุรักษ์ดิน รักษาความชุ่มชื้น ควบคู่กับการปลูกป่า และจัดทำเป็นสวนพฤกษศาสตร์อันเป็นการรักษาทรัพยากรที่ดินของประเทศให้นำมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์วิทยา เป็นแหล่งศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งสอดคล้องกับแนวทางพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7

สภาพหินโผล่บนผิวดิน และการเกิดชั้นดินดาน สาเหตุจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยขาดมาตรการดินและน้ำ

สภาพการพังทลายแบบร่องลึก (Gully erosion)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา พื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ทั้งในด้านป่าไม้ แหล่งน้ำ ดิน รวมทั้ง สภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ให้บังเกิดความสมบูรณ์แก่แผ่นดิน โดยการปลูกป่า และ จัดทำสวนพฤกษศาสตร์ ควบคู่กับการอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นฟูคุณภาพดินโดยใช้หญ้าแฝก และ การจัดหาแหล่งน้ำ
2. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติและความสำนึกรับผิดชอบที่ดีงามต่อประเทศชาติ ให้กับประชาชนใน ท้องถิ่น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามโครงการให้มากที่สุด
3. เพื่อให้ประชาชนยากไร้ในพื้นที่สามารถหาประโยชน์จากป่าไม้ที่ปลูก
4. เพื่อนำผลงานการศึกษา ทดลอง จากศูนย์การศึกษาพัฒนาและโครงการต่าง ๆ ตาม พระราชดำริมาขยายผล
5. เพื่อศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับหญ้าแฝกตามพระราชดำริ

รูปแบบการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมโดยการปลูกป่าผสมผสานกับการปลูกหญ้าแฝก เพื่อการอนุรักษ์ ดินและน้ำ

แนวทางดำเนินการ

กำหนดให้เป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 ในปี 2537-2539 จะเป็นการพัฒนาพื้นที่ ประมาณ 4,794 ไร่ และระยะที่ 2 ตั้งแต่ ปี 2540 เป็นต้นไปจะขยายพื้นที่การปลูกป่าใน บริเวณภูเขา ที่ติดต่อกับพื้นที่โครงการระยะที่ 1

1. พื้นที่ดำเนินการสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในระยะที่ 1 (ปี 2537- 2539)

พื้นที่ดำเนินการประมาณ 4,794 ไร่ สามารถแบ่งพื้นที่ดำเนินการตามกิจกรรมต่าง ๆ ให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1 พื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยไม้ตาย เนื้อที่จำนวน 1,000 ไร่

กรมชลประทานได้รับพระราชดำริเมื่อ ปี 2532 ให้สร้างอ่างเก็บน้ำห้วยไม้ตายซึ่งมี ความจุน้ำน้อยเพราะค่อนข้างตื้น จึงจะนำน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไทรงาม มาเพิ่มเป็นน้ำต้นทุนอ่าง

เก็บน้ำห้วยไม่ตายได้ ซึ่งอ่างเก็บน้ำห้วยไม่ตายมีความจุประมาณ 3.7 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำ ประมาณ 1,000 ไร่ ก่อสร้างเสร็จ ปี 2536

1.2 พื้นที่ป่าและพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ผสมผสานกับการปลูกหญ้าแฝกจำนวนเนื้อที่ 3,500 ไร่ ซึ่งจะแยกเป็นพื้นที่ป่า 3,200 ไร่ และสวนพฤกษศาสตร์ 300 ไร่ จากสภาพของปัญหาในเรื่องของคุณภาพดิน สภาพเนื้อดินเป็นดินทรายและดินตื้น ง่ายต่อการกัดกร่อน และมีความสามารถในการอุ้มน้ำไว้ได้น้อย บางส่วนพบว่าดินเกิดการแน่นทึบ มีหินโผล่ และ บางส่วนเกิดการกัดเซาะเป็นร่องลึก ตามบริเวณร่องน้ำธรรมชาติ และทางระบายน้ำ ดังนั้นกิจกรรมในการพัฒนาในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสภาพดิน จึงได้ดำเนินการใช้ระบบหญ้าแฝกร่วมกับระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำอื่น ๆ ร่วมกับการปลูกป่า โดยทำการปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับขวางความลาดชันของพื้นที่ในพื้นที่ความลาดชันน้อยปลูกหญ้าแฝกเป็นแถว มีระยะห่างตามแนวตั้ง (vertical interval) 1 เมตร ส่วนพื้นที่ลาดชันปานกลางใช้ระยะตามแนวตั้ง 1.5 เมตร พื้นที่ภูเขาใช้ระยะตามแนวตั้ง 4 เมตร และบริเวณร่องน้ำ หรือ ร่องห้วยในพื้นที่ ได้ดำเนินการสร้างบ่อตักตะกอน (check dam) เพื่อเป็นแหล่งรับน้ำและตะกอนดินที่ถูกชะล้างไม่ให้ถูกพัดพาไปสะสมในแหล่งน้ำตอนล่าง นอกจากนี้ในพื้นที่บางส่วน จะใช้ในการศึกษารูปแบบการจัดการระบบวนเกษตรโดยการนำรูปแบบ และ เทคโนโลยีในระบบวนการเกษตรมาประยุกต์ใช้ เพื่อฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยการปลูกพืชยืนต้น ซึ่งเป็นไม้โตเร็วเนกประสงค์ และไม้โตเร็วที่มีคุณสมบัติในการตรึงไนโตรเจน เช่น กระถินณรงค์ และสะเดา ร่วมกับพืชเศรษฐกิจยืนต้นประเภทไม้ผล และพืชเศรษฐกิจล้มลุก เช่น ถั่วต่าง ๆ พืชคลุมดิน และพืชบำรุงดิน

1.3 พื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับหญ้าแฝก จำนวนเนื้อที่ 310 ไร่

เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหญ้าแฝก และการขยายพันธุ์หญ้าแฝก รวมทั้งกิจกรรมอื่นใดที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์รวมพันธุ์ไม้สมุนไพร ไม้หายาก และอื่น ๆ พื้นที่ดำเนินการระยะที่ 1 เนื้อที่ 4,794 ไร่

2. พื้นที่ดำเนินการในระยะที่ 2

เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2540 เป็นพื้นที่บริเวณภูเขาที่ติดต่อกับพื้นที่ระยะที่ 1 ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื้อที่ 1,919 ไร่ และในเขตพื้นที่ตำบล ไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เนื้อที่ 3,515 ไร่ ปัจจุบันพื้นที่โครงการปลูกป่าช่วยพัฒนา-แม่ฟ้าหลวง มีเนื้อที่ประมาณ 10,300 ไร่

จากการดำเนินการในช่วงปี 2537 ถึงปัจจุบัน พบว่ารากหญ้าแฝกได้ทำหน้าที่รักษาหน้าดินและความชุ่มชื้น ทำให้พื้นที่มีการพัฒนาด้านระบบนิเวศน์ดีขึ้น มีพืชพรรณธรรมชาติขึ้นปกคลุมดิน เกื้อกูลให้ป่าไม้ที่ปลูกร่วมมีการเจริญเติบโตที่ดี เมื่อต้นไม้เจริญเติบโตแผ่กิ่งก้านจนเบียดชิดกัน ป่าไม้มีความสมบูรณ์ขึ้น หน้าที่ในการอนุรักษ์ดินและน้ำของระบบหญ้าแฝกเริ่มลดน้อยลง ดังจะเห็นได้ว่าแนวรั้วหญ้าแฝกด้านในบริเวณที่ได้รับแสงแดดน้อยจะตายไปบ้าง ส่วนแนวรั้วหญ้าแฝกด้านนอกที่ยังได้รับแสงสว่างตามปกติจะยังทำหน้าที่ดักตะกอน และ อินทรีย์วัตถุ และกักเก็บความชุ่มชื้น ให้คงอยู่ในพื้นที่ป่าต่อไป

ผลประโยชน์

1. จะได้ให้มีพื้นที่ปลูกป่าที่เป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น และจะทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติมากขึ้น และเป็นการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติด้วย
2. ประชาชนที่บุกรุกทำลายป่า จะได้เห็นความสำคัญของป่าไม้ และมีความเป็นที่ดีขึ้น
3. จะได้รูปแบบการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมโดยการปลูกป่า ผสมผสานกับการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ นำไปขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพคล้ายกันทั่วประเทศ
4. เป็นการฟื้นฟูทรัพยากรที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ดีขึ้น
5. เป็นแหล่งศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ ระบบนิเวศน์วิทยา การอนุรักษ์ดินและน้ำแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไป

ปัญหาอุปสรรค

จากการที่เกิดปัญหาไฟไหม้ลูกกลมพื้นที่ของโครงการฯ บ่อยครั้ง นั้น สาเหตุเกิดจากสภาพแห้งแล้งภายในพื้นที่ ดินขาดความชุ่มชื้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาวัชพืชในแปลงปลูกป่า และสวนพฤกษศาสตร์มีวัชพืชขึ้นปกคลุมหนาแน่น เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการกำจัดวัชพืช เมื่อถึงฤดูแล้ง วัชพืชเหล่านี้จะเป็นแหล่งเชื้อเพลิงอย่างดี ประกอบกับอัตราการกำลังเจ้าหน้าที่มีน้อยไม่สามารถดูแลพื้นที่ได้ทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางในการป้องกันไฟป่า ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ควรจะจัดสรรงบประมาณในการดูแลรักษาป่าโดยตรง และน่าจะสร้างฝายคันดินอย่างง่ายหรือฝายแม้ว เพื่อกั้นร่องน้ำซึ่งมีอยู่ทั่วไปในพื้นที่เป็นระยะ ๆ ให้เกิดน้ำท่วมขังเป็นแอ่ง เพื่อสร้างความชุ่มชื้นสะสมไว้ในดิน ทำให้แฝกและต้นไม้ตามขอบแนวตลิ่ง มีความชุ่มชื้นเขียวขจี สามารถเป็นแนวป้องกันไฟป่าไหม้ลูกกลมได้อีกวิธีหนึ่งการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำร่วมกับการปลูกป่า และการก่อสร้างบ่อ ตักตะกอน เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ดีขึ้น

โครงการทดลองการปลูกปาล์มในพื้นที่โครงการพัฒนาแม่ฟ้าหลวง

ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และ

ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ความเป็นมา / พระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนาประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาทดลองการปลูกปาล์มน้ำมัน สบู่ดำ และพืชพลังงานทดแทนอื่นๆ เพื่อนำไปใช้แปรรูปเป็นพลังงานทดแทนในอนาคต โดยให้ดำเนินการในพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนา (ที่ว่างเปล่า) ทั่วประเทศ และพิจารณาหาพื้นที่อื่นๆ ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกประมาณ 10,000 ไร่ ในเขตพื้นที่ภาคใต้รวมทั้งให้พิจารณาการจัดตั้งโรงงานผลิตน้ำมันปาล์มดิบ ดังเช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จังหวัดนราธิวาส หรืออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และให้พิจารณาจัดตั้งโรงงานผลิตน้ำมันไบโอดีเซลขนาดเล็กที่ใช้ น้ำมันปาล์ม สบู่ดำ และ/หรือพืชพลังงานอื่นๆ ในการผลิต

ทรงปลูกปาล์มพันธ์ ลูกผสมสุราษฎร์ธานี 2 เมื่อ วันที่ 6 ส.ค. 2548

ปัจจุบันให้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงปลูกต้นสบู่ดำ (Physic Nut)
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Jatropha curcas* Linn.
เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2548

สบู่ดำ 70 ไร่